

Dr Oleksandra Gayevaya, prof. UAM

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

ORCID:0000-0002-6710-9014

e-mail: aleksandra.gajewaja@amu.edu.pl

Madrycki Międzynarodowy Plan Działań na rzecz Osób Starszych jako inspiracja działań w zakresie polityki społecznej w Ukrainie

Madrid International Plan of Action for the Elderly as an inspiration for social policy measures in Ukraine

Streszczenie

Reformowanie ukraińskiej gospodarki, czyli przejście od systemu planowego, scentralizowanego do systemu rynkowego, który funkcjonuje w wielu krajach na świecie, wiąże się ze stworzeniem szeregu skutecznych mechanizmów ochrony socjalnej obywateli. W tym kontekście najważniejszym zadaniem stojącym przed państwem jest kwestia stosunku społeczeństwa do osób w podeszłym wieku. Wraz ze wzrostem populacji osób starszych w wiodących krajach świata, coraz większego znaczenia nabiera potrzeba aktualizacji polityki państwa, która gwarantowałaby zaspokojenie potrzeb osób w tej kategorii wiekowej. Dotyczy to bezpośrednio świadczenia usług społecznych, ale niniejsza rewizja powinna mieć także na celu maksymalne włączenie osób we wskazanym wieku w działalność gospodarczą i społeczną. Należy m.in. zapewnić organiczne odzwierciedlenie problemów starzenia się we wszystkich obszarach polityki, aby zharmonizować społeczeństwo i gospodarkę ze zmianami demograficznymi oraz zbudować społeczeństwo dostępne dla wszystkich grup wiekowych; zapewnić pełną integrację i udział osób starszych w życiu społeczeństwa; promować sprawiedliwy i zrównoważony rozwój gospodarczy w odpowiedzi na wyzwania starzenia się; dostosować systemy zabezpieczenia społecznego do zmian demograficznych i oraz idących za nimi konsekwencji społecznych i gospodarczych; zapewnić rynkom pracy możliwości reagowania na gospodarcze i społeczne konsekwencje starzenia się społeczeństwa; promować ustawiczne kształcenie poprzez dostosowywanie systemu edukacji do zmieniających się warunków gospodarczych, społecznych i demograficznych.

Słowa kluczowe

osoby starsze; ochrona socjalna obywateli; polityka państwa; usługi społeczne; jakość życia; solidarność pokoleniowa

Abstract

Reforming the Ukrainian economy, namely its transition from a planned, centralized one to a market one, which acts as a fully functioning system in the world, involves the creation of a number of effective mechanisms for the social protection of citizens. In this context, the most important task facing the state is the issue of society's attitude to the elderly. With the increase in the number of elderly people in the leading countries of the world, the need to update the state policy, which would guarantee meeting the needs of people of this age category, is becoming more and more important. This directly concerns the provision of social services, but this revision should also be aimed at the maximum inclusion of people of respectable age in economic and social activity. Among other things, it is necessary to ensure in order to harmonize society and the economy with demographic changes and build an accessible society for all ages. To ensure full integration and participation of elderly people in the life of society; promote equitable and sustainable economic development in response to the challenges of aging; adjust social protection systems taking into account demographic changes and the social and economic consequences caused by them; to provide labor markets with the ability to respond to the economic and social consequences of an aging population; promote continuous learning by adapting the education system to changing economic, social and demographic conditions.

Keywords

elderly people; social protection of citizens; state policy; social services; quality of life; solidarity of generations

J14, K31

Wprowadzenie

Głównym zadaniem polityki społecznej jest zapewnienie przejrzystego funkcjonowania całego systemu instytucji społeczno-politycznych – podmiotów tej polityki; koordynacja funkcjonowania różnych elementów systemu; tworzenie optymalnych relacji pomiędzy różnymi formami, metodami, środkami wpływu w celu uzyskania oczekiwanych rezultatów; konieczność usprawnienia mechanizmu funkcjonowania rynku pracy i strategii zatrudnienia, rozszerzenia kompetencji organów ponadnarodowych, stworzenia nowej struktury, która będzie w stanie konstruktywnie reagować w każdej chwili. Pomimo tego, że już na początku XXI wieku kształtowała się polityka UE w całej sferze społecznej, nadal obserwuje się szereg nierozwiązanych problemów.

Ogólnie rzecz ujmując, polityka społeczna to plan lub działanie instytucji rządowych lub instytucjonalnych mające na celu poprawę lub zreformowanie społeczeństwa. Na politykę społeczną składają się zasady przewodnie legislacji i pokrewne im działania wpływające na warunki życia przyczyniające się do dobrostanu człowieka, takie jak jakość życia ludzkiego. Politykę społeczną można również opisać jako działania, które wpływają na dobrobyt członków społeczeństwa poprzez kształtowanie dystrybucji i dostępu do dóbr i zasobów w tym społeczeństwie.

Meandry polityki społecznej w Polsce i w Ukrainie

Polityka społeczna w Polsce przechodziła różne transformacje, zarówno w sferze praktycznej, jak i teoretycznej. Zawsze jednak pozostanie przejawem solidarności społecznej. Solidarność społeczna postrzegana jest jako nadzieja na zrównoważenie indywidualizmu, który jest podstawą gospodarki rynkowej, ale jednocześnie stwarza zagrożenie dla wspólnych interesów i integracji społecznej.

Przekształcenia polityki społecznej w kraju wyrażają się w sferze praktycznej zmianami instytucjonalnymi, a w sferze teoretycznej dyskusjami programowymi i metodologicznymi. Stulecie polityki społecznej w Polsce, oprócz radosnych wzruszeń, skłania także do refleksji nad przemijającym czasem, skłania do kontemplacji. Środowisko polityków społecznych skupione w Komitecie Nauk Pracy i Polityki Społecznej rozpoczęło dyskusję na temat osiągnięć i wyzwań współczesnej polityki społecznej. Próbuje znaleźć odpowiedź na pytanie: w jaki sposób współczesne państwo powinno realizować funkcje ochronne wobec swoich obywateli w kontekście doświadczeń historycznych i nowych wyzwań? Dyskusje te pozwalają na pełniejsze postrzeganie nie tylko nowych problemów, ale także poszerzają możliwości lepszego ich rozwiązywania. Pomoc społeczną organizują organy administracji rządowej (minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego, wojewodowie) i organy samorządu terytorialnego (marszałkowie województw, starostowie i wójtowie, burmistrzowie (prezy-

denci miast) na szczeblu gmin). Organy te, realizując ochronę socjalną, współpracują na zasadzie partnerstwa z organizacjami publicznymi i pozarządowymi, Kościołem katolickim, innymi Kościołami, związkami wyznaniowymi, osobami fizycznymi i prawnymi.

W Ukrainie polityka społeczna, jej strukturalna ochrona socjalna, składa się z następujących części: państwowa ochrona socjalna oraz niepaństwowe zabezpieczenie społeczne. Ministerstwo Polityki Społecznej Ukrainy (Ministerstwo Polityki Społecznej) jest centralnym organem władzy wykonawczej kraju, którego działaniami kieruje i koordynuje Gabinet Ministrów Ukrainy i który zapewnia kształtowanie i realizację polityki państwa w dziedzinie polityki socjalnej. Ministerstwo Polityki Społecznej jest specjalnie upoważnionym centralnym organem władzy wykonawczej w sprawach zapewnienia równych praw i szans kobiet i mężczyzn, udzielającym pomocy humanitarnej. Ponadto istnieje także Narodowa Służba Społeczna Ukrainy – centralny organ władzy wykonawczej, którego działaniami kieruje i koordynuje Gabinet Ministrów Ukrainy za pośrednictwem Ministra Polityki Społecznej. Realizuje on politykę państwa w zakresie: ochrony socjalnej ludności, ochrony praw dziecka, wdrożenia kontroli państwa nad przestrzeganiem ustawodawstwa przy zapewnianiu wsparcia społecznego i poszanowaniu praw dziecka. Narodowa Służba Społeczna Ukrainy została powołana uchwałą nr 783 Gabinetu Ministrów Ukrainy z 26 sierpnia 2020 r. w miejsce Państwowej Służby Społecznej Ukrainy, która nigdy nie zaczęła funkcjonować¹.

Madrycki Międzynarodowy Plan Działań na rzecz Osób Starszych

Głównym międzynarodowym dokumentem ramowym w dziedzinie polityki na rzecz osób starszych jest Madrycki Międzynarodowy Plan Działań na rzecz Osób Starszych². W 2002 roku Zgromadzenie Ogólne ONZ na zasadzie konsensu zatwierdziło Madrycki Plan Działań i tym samym rozpoczął się światowy proces jego wdrażania. Główną treścią dokumentu jest przejście od społeczeństwa starzejącego się do społeczeństwa senioralnego wieku. Dokument ten wzywa do pomocy krajom w opracowaniu własnych krajowych planów i programów dotyczących starzenia się, a mianowicie trzech priorytetowych obszarów działań na poziomie krajowym: 1) osoby starsze a rozwój społeczeństwa; 2) zdrowie i dobre samopoczucie w starszym wieku oraz 3) warunki sprzyjające i wspierające indywidualny rozwój człowieka przez całe życie.

Wybór i wdrożenie działań zależą od warunków i możliwości różnych krajów. Większość krajów wymieniła cztery najbardziej priorytetowe kierunki realizacji Strategii Regionalnej: system zabezpieczenia społecznego; jakość życia i zdrowia; rynek pracy; integrację i uczestnictwo osób starszych w społeczeństwie. Pięcioletnie wyniki regionalnego wdrażania madryckiego międzynarodowego planu działania w sprawie starzenia się podsumowano na szczeblu ministerialnym w formie

konferencji poświęconych starzeniu się które odbyły się w mieście Leon w Hiszpanii (2007); w Wiedniu w Austrii (2012); w Lizbonie w Portugalii (2017) i w Rzymie we Włoszech (2022).

Na podstawie wyników dyskusji i raportów określono ogólne trendy i zadania priorytetowe. Przede wszystkim dostrzeżono potencjał osób w podeszłym. W tym kontekście sformułowano następujące wnioski:

a) realizacja potencjału dłuższego życia jest niemożliwa bez uwzględnienia problemów starzenia się we wszystkich obszarach polityki na wszystkich szczeblach administracji państwowej (powszechne stały się samorządy składające się z osób starszych);

b) Państwa członkowskie UE (bezpośrednio Polska) promują także udział seniorów w życiu społecznym i kulturalnym, zapewniając im równe szanse w zakresie wolontariatu, wypoczynku, aktywności fizycznej i kulturalnej, z uwzględnieniem ich potrzeb i preferencji. Oprócz odgrywania pozytywnej roli w promowaniu zdrowego i aktywnego starzenia się, działania takie mają również na celu zwalczanie samotności i izolacji społecznej, które są powszechne w starszych grupach wiekowych;

c) kraje podejmują także wysiłki na rzecz promowania pozytywnego obrazu starzenia się oraz walki z negatywnymi stereotypami i innymi przejawami ageizmu dotyczącymi osób w podeszłym wieku, wychodzą z różnymi inicjatywami na rzecz wzmocnienia relacji międzypokoleniowych, mających na celu wzmocnienie solidarności, dialogu międzypokoleniowego, a także kształtowanie realistycznego postrzegania starzenia się. Teoria „solidarności pokoleń” – w szerokim znaczeniu jako współzależność pokolenia wkraczającego na arenę życia i pokolenia odchodzącego – to wzajemne wsparcie, troska i wzajemna pomoc, współpraca, współodpowiedzialność oraz zgoda w poglądach i pragnienie zjednoczenia członków wspólnoty rodzinnej i najbliższych.

Poza tym dostrzeżono kwestię zwiększania długości życia zawodowego. Dużą uwagę zwraca się na działania mające na celu zmniejszenie bezrobocia wśród osób starszych, rozwój ich umiejętności zawodowych, promowanie zarządzania wiekiem w miejscu pracy i tworzenie korzystnych warunków pracy. W wielu krajach starsze osoby poszukujące pracy są wyodrębniane jako oddzielna grupa docelowa w ramach polityki zatrudnienia. Ponadto perspektywy zatrudnienia osób starszych poprawiają się dzięki kształceniu ustawicznemu, znaczącą rolę odgrywa poprawa umiejętności cyfrowych i wiedzy finansowej. Kraje członkowskie zachęcają również do dłuższego życia zawodowego, dostosowując systemy emerytalne w celu ujednolicenia wieku emerytalnego kobiet i mężczyzn oraz ograniczając dostęp do wcześniejszej emerytury.

Za kwestię istotną uznano również obowiązek zapewnienia godnej starości. Zapewnienie godnej starości wymaga połączenia wielu elementów. Obejmuje ono w szczególności pełne korzystanie z praw człowieka, wolność od przemocy i złego traktowania, dostęp do wysokiej jakości opieki medycznej i społecznej, niezależność w podejmowaniu decyzji, wybór korzystnych wa-

runków życia, udział w życiu publicznym i samostanowienie o sobie do końca życia.

Celem powinno być również wdrożenie systemów wsparcia stymulujących dalsze badania i rozwój w dziedzinie technologii, umożliwiających zapewnienie niezależnego życia. Oprócz wzmocnienia wsparcia na rzecz „starzenia się w domu” w wielu krajach uruchomiono działania mające na celu stworzenie alternatywnych warunków życia, które odpowiadają potrzebom osób starszych w zakresie komunikacji i wsparcia w życiu codziennym.

Kolejną kluczową kwestią związaną z ochroną godności osób starszych jest zapobieganie nielegalnemu leczeniu i przemocy. Niektóre środki obejmują podnoszenie świadomości, szkolenia w zakresie lepszego rozpoznawania molestowania i reagowania na nie, a także poprawę prawodawstwa i procedur mających na celu ochronę ofiar.

Większość środków i narzędzi polityki mających na celu zapewnienie godnej starości opiera się na zapewnieniu osobom starszym wysokiej jakości i przystępnej cenowo opieki medycznej i społecznej. Dużą uwagę poświęca się zawodowym opiekunom oraz osobom sprawującym opiekę w sposób nieformalny. W infrastrukturze opieki długoterminowej szczególną uwagę zwraca się na rolę pracowników opieki nieformalnej i opiekunów starszych członków rodziny. Wiele krajów wdrożyło środki mające na celu ich wsparcie i zmniejszenie ciężaru opieki nieformalnej, na przykład poprzez rozszerzenie systemu patronackiego. Ponadto wiele krajów UE w swoich raportach podkreśliło rosnącą rolę organizacji pozarządowych w świadczeniu usług opieki długoterminowej.

Europejskie Konferencje Ministerialne na temat starzenia się wraz z podsumowaniem wyników wyznaczają strategiczne cele wdrożeniowe na kolejny pięcioletni okres. Na obecnym, piątym etapie (2023-2027) określono szereg celów strategicznych dla krajów UE, a mianowicie: zachęcanie do aktywnego i zdrowego starzenia się, zapewnienie dostępu do długoterminowej opieki i wsparcie dla opiekunów i rodzin, nadanie priorytetu kwestiom starzenia się na rzecz budowania społeczeństwa dla wszystkich grup wiekowych. Dlatego też większość trendów i priorytetowych zadań przedstawionych w ogólnym raporcie z realizacji madryckiego międzynarodowego planu działania w sprawie starzenia się w regionie UE ma znaczenie także dla Ukrainy. Dotyczy to również celów strategicznych na najbliższe pięć lat. Biorąc to pod uwagę, rząd Ukrainy powinien podjąć dalsze kroki w polityce wobec osób starszych, uwzględniając doświadczenia państw członkowskich UE.

Należy zauważyć, że Departament Spraw Gospodarczych i Społecznych Sekretariatu ONZ zaleca stosowanie zasady przewodniej „oddolnej” przy opracowywaniu krajowych strategii dotyczących starzenia się społeczeństwa. Jego główną ideą jest zapewnienie zaangażowania wszystkich segmentów populacji, w tym osób starszych, we wszystkich fazach procesów politycznych dotyczących starzenia się, co ma sprawić, że strategie będą odpowiadać potrzebom grup docelowych. Innymi słowy,

zaleca się odejście od tworzenia programów dla ludzi w podeszłym wieku, aby włączyć ich w ten proces oraz wziąć pod uwagę ich poglądy i opinie dotyczące przyszłej realizacji programów, które ich dotyczą. Należy zaangażować także przedstawicieli innych pokoleń. Oni też są stroną zainteresowaną, gdyż ponoszą pewną część odpowiedzialności za dzisiejsze starsze pokolenie, a sami staną się starszym pokoleniem przyszłości.

W kontekście podsumowania dwudziestu lat funkcjonowania Madryckiego Planu Działania można spotkać się z opinią ekspercką, że pomimo pewnego postępu w niektórych obszarach rozwiązywania problemów starzenia się, w innych jest on nieznaczny. Należy zauważyć, że wdrażanie Madryckiego Planu Działania w wielu krajach za priorytet rozwojowy dotyczących starzenia się społeczeństwa za priorytet rozwojowy. Rozbieżność między dokumentami politycznymi a ich wdrażaniem w praktyce pozostaje stałą przeszkodą, w dużej mierze odzwierciedlającą ograniczone zaangażowanie polityczne wobec problemu starzenia się społeczeństwa.

To, co zostało wyżej powiedziane, w pełni dotyczy również Ukrainy, w której obserwuje się pewien brak zainteresowania problemami starszych grup wiekowych społeczeństwa. Dlatego wskazane jest, aby Rząd podjął wysiłki na rzecz priorytetyzacji działań związanych z problemami starzenia się, przede wszystkim poprzez zachęcanie i stymulowanie władz lokalnych do bardziej aktywnego dbania o potrzeby seniorów, zgodnie z naczelną zasadą „od dołu do góry”.

Różne międzynarodowe rady, stowarzyszenia, fundacje, komisje, komitety, organizacje, w szczególności Międzynarodowa Rada ds. Edukacji Dorosłych (ICAE), Światowe Stowarzyszenie Edukacji Dorosłych (Światowe Stowarzyszenie na rzecz Edukacji Dorosłych, WAAE), Koalicja Organizacji Edukacji Dorosłych (CAEO), Międzynarodowe Stowarzyszenie Uniwersytetów Trzeciego Wieku (IAUTA), Europejskie Stowarzyszenie na rzecz Edukacji Dorosłych (EAEA), Europejska Sieć ds. Kształcenia Międzykulturowego w Kształceniu Dorosłych (NILE), Europejskie Towarzystwo Badań nad Edukacją Dorosłych (ESREA), Międzynarodowy Instytut Planowania Edukacji Dorosłych (Paryż), Międzynarodowe Stowarzyszenie „Wiedza” i inne podjęły się zadania opracowania technologii włączania osób starszych w edukację poza formalną.

Wiodącymi celami edukacyjnymi ich działalności są: zapobieganie starości; przewyższanie negatywnych oznak starzenia poprzez promowanie aktywności umysłowej i fizycznej; zaspokojenie chęci słuchaczy do zdobywania nowej wiedzy i pogłębiania wiedzy już istniejącej; przygotowanie człowieka do emerytury i życia na emeryturze. Na uczelniach dla osób starszych odbywają się seminaria z psychologii i filozofii życia, nawiązywania kontaktów z innymi ludźmi; angażowania się w różnego rodzaju działalność społeczną i działania społeczne. Studenci uczelni studiują pod hasłem: „Pracując dla siebie, stań się przydatny dla innych”, uczestniczą w publicznych akcjach pomocy osobom niepełnosprawnym, w grupach wzajemnego wsparcia.

Okazywanie troski i współczucia najbardziej zasłużonej części społeczeństwa, czyli starszym obywatelom, jest ludzkim obowiązkiem. To także okazja do tego, by, aby zastanowić się nad przyszłymi losami ludzkości, jej kulturą, wzajemnymi powiązaniami pokoleń.

Większość osób starszych jest niezadowolona ze swojego poziomu życia (sytuacji materialnej, warunków życia, braku możliwości kontaktów z innymi, odpowiedniego wypoczynku, zdrowia itp.), a w przyszłości widzi tylko starość, samotność, utratę swoich bliskich, przyjaciół, całkowitą izolację od otaczającego świata. Dlatego też realia dzisiejszego życia zwiększają dotkliwość problemów związanych z sytuacją osoby starszej i mają pierwszorzędne znaczenie.

Starzenie się społeczeństwa a międzypokoleniowa solidarność

Doświadczenia wynikające z omówionego wyżej dokumentu nie mogą być jednak rozpatrywane bez uwzględnienia istniejących zjawisk oraz konieczności zagwarantowania pewnej aksjologicznej spójności. Chodzi zwłaszcza o problem starzenia się ludności oraz międzypokoleniowej solidarności.

Starzenie się ludności staje się zjawiskiem globalnym, choć postępuje w poszczególnych społeczeństwach w różnym tempie. Zdiagnozowanie i zaspokojenie potrzeb wynikających z tego faktu w dużej mierze leży w gestii społeczności lokalnych. Wyzwania związane ze starzeniem się społeczeństwa nabierają głębszego znaczenia, gdy przyglądamy się im przez pryzmat podstawowego prawa człowieka do godnego życia. Bierność w zakresie wzmocnienia infrastruktury, integracji usług społecznych i medycznych, wdrażania systemowych rozwiązań włączających osoby starsze w podejmowanie decyzji związanych z ich otoczeniem, wpływa negatywnie na jakość codziennego życia zwiększającej się liczby seniorów. Mimo wielu przedsięwzięć ryzyko ich marginalizacji pozostaje wysokie. Ogromnie ważna jest zatem aktywność samorządów w zakresie tworzenia lokalnych strategii działania w starzejącym się społeczeństwie, opartych na międzypokoleniowej solidarności. Powinny one obejmować możliwie szeroki wachlarz działań: od zapewnienia opieki medycznej, mieszkalnictwa dostosowanego do potrzeb seniorów, poprzez poszerzenie dostępności pracy dla osób starszych, dostępu do kultury, aż po wzmocnienie spójności społecznej dzięki pracy na rzecz integracji pokoleń.

W szczególności należy zwrócić uwagę na adekwatne zabezpieczenie socjalne w kontekście opieki długoterminowej, na które wskazuje Komitet Ochrony Socjalnej przy Radzie Unii Europejskiej w dokumencie³, opublikowanym w czerwcu 2014r. Brak spójnego systemu – również na poziomie lokalnym – może prowadzić do sytuacji, w której dostęp do opieki długoterminowej zależy od środków pozostających w dyspozycji samego zainteresowanego lub jego rodziny. Fakt, że bliska osoba zrezygnuje z pracy, by zapewnić seniorowi opiekę, nie gwarantuje, że będzie to opieka efektywna, wysokiej ja-

kości. Przygotowanie wykwalifikowanego personelu jest istotne nie tylko ze względu na zwiększające się zapotrzebowanie na tego rodzaju usługi, lecz także z powodu zmniejszającej się liczby osób, które do tej pory zwyczajowo podejmowały opiekę nad bliskimi osobami starszymi. Bez stawienia czoła wyzwaniom wynikającym ze zmian demograficznych należy się spodziewać pogorszenia sytuacji osób starszych i ich rodzin. Z tego względu samorządy lokalne powinny dołożyć istotnych starań dążących do głównego celu, którym jest osiągnięcie możliwie najdłuższej samodzielności starszych mieszkańców ich gmin. Przy realizacji tego celu konieczne jest uwzględnienie następujących celów szczegółowych: zapobieganie popadaniu w zależność od usług opiekuńczych poprzez promocję zdrowego stylu życia; promocja przyjaznego otoczenia poprzez uniwersalne projektowanie zapewniające dostępność dla osób starszych i osób z niepełnosprawnościami; zapewnienie usług rehabilitacyjnych w celu wsparcia w jak najdłuższym utrzymaniu samodzielności; wykorzystanie potencjału nowych technologii do umożliwienia jak najdłuższego pozostania we własnym gospodarstwie domowym; integracja opieki zdrowotnej i usług opiekuńczych oraz poszerzenie wsparcia nieformalnych opiekunów.

Podsumowanie

Ukraińskiemu rozwojowi sfery społecznej sprzyja niedoskonałość sektora ram regulacyjnych i prawnych, jego państwowe mechanizmy wsparcia, niedostateczny dostęp do inwestycji i niski poziom aktywności publicznej. Badanie międzynarodowych doświadczeń w zakresie włączania osób starszych w edukację pozaformalną, określenie strategii i wdrożenie różnych aspektów edukacji osób starszych na Ukrainie jest ograniczone niedoskonałością ram regulacyjnych i prawnych.

Wojna w Ukrainie wywarła znaczący wpływ na życie osób starszych, wywołując wiele negatywnych emocji: smutek, strach, rozczarowanie, ból samotności. W tym trudnym czasie osoby starsze potrzebują naszej uwagi i pomocy. Pełne szacunku i społecznie odpowiedzialne podejście do osób starszych jest inwestycją i gwarancją dobrobytu kolejnych pokoleń, które zajmą ich miejsce w przyszłości. Osoby starsze mają ważne społeczne zadanie – pokazać kolejnym pokoleniom, że starość to nie wyrok, ale pełnowartościowy etap życia, w którym można być aktywnym i twórczym.

Przypisy/Notes

¹ Деякі питання Національної соціальної служби України / Постанова Кабінету Міністрів: 136-2024-п - 2020.-; [Чинний від 2024-02-13]. Київ : 2020 р. No 783

² Report of the Second World Assembly on Ageing. Madrid, (2002)8-12 April United Nations, New York, 2002. A/CONF.197/9. <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/n02/397/51/pdf/n0239751.pdf>

³ Council of the European Union /The Social Protection Committee, Adequate social protection for long-term care needs in an ageing society. Report jointly prepared by the Social Protection Committee and the European Commission, 3 czerwca 2014 r. <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=738&langId=en&pubId=7724>

Oleksandra Gayevaya, doktor nauk prawnych, profesor nadzwyczajny Katedry Prawa w Narodowym Uniwersytecie Technicznym „Charkowski Instytut Politechniczny” w Charkowie (Ukraina), zastępca dyrektora ds. pracy naukowej w instytucie Edukacyjno-Naukowym Technologii Społecznych i Humanitarnych w Charkowie (Ukraina), profesor w Zakładzie Prawa Pracy i Prawa Socjalnego Uniwersytetu im. A. Mickiewicza w Poznaniu.

Oleksandra Gayevaya, doctor in law, associate professor at the Department of Law at the National Technical University "Kharkov Polytechnic Institute" in Kharkov (Ukraine), deputy director for scientific work at the Educational and Scientific Institute of Social and Humanitarian Technologies in Kharkov (Ukraine), professor at the Department of Labor Law and Social Law at Adam Mickiewicz University, Poznan.

←
NOWOŚCI

Więcej informacji na:
www.pwe.com.pl